

Nuomonė dėl Pasiūlymo Europos Parlamento ir Tarybos direktyvai dėl elektros energijos tiekimo saugumo užtikrinimo priemonių ir investicijų į infrastruktūrą

KOM(2003) 740 galutinis - 2003/0301 (COD)

(2005/C 120/22)

2004 m. vasario 23 d., Taryba, vadovaudamasi Europos bendrijos steigimo sutarties 95 straipsniu, nusprendė konsultuotis su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu dėl: Pasiūlymo Europos Parlamento ir Tarybos direktyvai dėl elektros energijos tiekimo saugumo užtikrinimo priemonių ir investicijų į infrastruktūrą

Transporto, energetikos, infrastruktūros ir informacinės visuomenės skyrius, atsakingas už Komiteto darbo šiuo klausimu parengimą, 2004 m. spalio 5 d. priėmė šią nuomonę. Pranešėja - **p. Sirkeinen**.

Savo 412-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2004 m. spalio 27-28 d. (2004 m. spalio 28 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas, 134 nariams balsavus „už“, 7 – „prieš“, 14 susilaikius, priėmė šią nuomonę.

1. Faktinė informacija

1.1 ES energetikos politikoje pastaraisiais metais buvo vystomos trys pagrindinės veiklos kryptys:

- veiksmingų atvirų elektros energijos ir dujų rinkų kūrimas;
- elektros energijos tiekimo saugumo užtikrinimas ir
- būtinų aplinkosaugos tikslų siekimas, o ypač kova su klimato kaita.

Šiose srityse priimti pagrindiniai teisės aktai apima peržiūrėtus Elektros energijos ir Dujų rinkos direktyvas, kurios atveria rinkas ne namų ūkių vartotojams 2004 m. viduryje, o visiems vartotojams - 2007 m. 2001 m. elektros energijos tiekimo saugumo klausimais buvo paskelbta Žalioji knyga, kurioje akcentuojamas paklausos pusės valdymas kaip vienas iš pagrindinių veiksnių tiek tiekimo saugumui užtikrinti, tiek kovoti su klimato kaita.

1.2 Patikimas elektros energijos tiekimas priimtinomis kainomis yra svarbi ekonomikos augimo ir Europos piliečių gerovės išankstinė sąlyga. Todėl EESRK savo nuomonėse palaikė Komisijos siekinius ir požiūrį.

1.3 ES energetikos rinkos dar nefunkcionuoja taip, kad būtų įgyvendinti aukščiau minėti siekiniai. To galbūt net ir nereikia tikėtis, kol pagrindinės teisės normos tik pradėdamos įgyvendinti. Pasak Komisijos, dabartinis teisės normų projektas yra esamų teisės normų, skirtų panaikinti dabartinius ir būsimus trūkumus, priedas.

1.4 Stipri reglamentavimo paketo pateikimo motyvacija buvo elektros energijos tiekimo nutraukimas Italijoje 2003 m. rugsėjo mėnesį, o taip pat kiti incidentai Europoje ir Jungtinėse Valstijose. Elektros tiekimo nutraukimą lėmė daugybė funkcinė gedimų, atsiradusių po itin perkrautų linijų gedimo Šveicarijoje.

Tai taip pat atskleidė perdavimo sistemos operatorių tarpusavio koordinavimo problemas. Nelaimingi atsitikimai yra svarbios pamokos, kurias reikia išanalizuoti. Atviros rinkos padidins perdavimą ir su juo susijusias galimas problemas.

1.5 Stebina, kad Komisija tik pamini pačias giliausias, pagrindines elektros energijos tiekimo nutraukimo priežastis. Kai kuriose srityse ar šalyse yra nepakankama elektros energijos gamybos pasiūla, ir joms nuolatos reikia didelių elektros energijos importo apimčių iš kaimyninių ir netgi tolimesnių regionų, kuriuose yra perteklinė pasiūla. Tarptautinė prekyba bendroje elektros energijos rinkoje yra naudinga veiksmingai derinant pasiūlos ir paklausos svyravimus, nes taip stiprinamas tiekimo saugumas ir didinama konkurencija. Bet ji negali ir neturėtų kompensuoti nepakankamą gamybos apimtį kai kuriose rinkos dalyse.

1.6 Pasak Komisijos, klestinčioje rinkoje, kai paklausa didėja, o pasiūla nedidėja, kainos kyla. Teoriškai vartotojai į aukštesnes kainas reaguoja apribodami vartojimą, bet žinoma, jog elektros energijos rinkose kainų elastingumas yra silpnas dėl kelių priežasčių. Tam tikrame kainų lygyje investicijos į didesnę pasiūlą tampa pelningos, tuo būdu sustabdant nuolatinį kainų kilimą. Jeigu nebus pakankamų investicijų, kainos toliau didės, sukeldamos bent jau trumpalaikes ar vidutinės trukmės rimtas problemas vartotojų ir pramonės konkurencingumui, o tuo pačiu visai ekonomikai. Su investicijomis į elektros energijos gamybą susijusi konkreči problema yra ta, jog negalima greitai reaguoti į kainų signalus, kadangi investiciniai projektai nuo planavimo, leidimų išdavimo iki įvykdymo užima daug laiko. Nors tam tikrais atvejais, išankstinių sandorių ir būsimų sandorių rinkos gali šiek tiek sušvelninti šią problemą, ši praktika yra per daug nauja, kad būtų galima užtikrinti, jog ji bus įgyvendinama.

1.7 ES nusprendė atverti savas elektros energijos ir dujų rinkas konkurencijai. Tačiau nerimaujama, ar bus pakankamai investuota į atvirą rinką, ypač į piko pajėgumą. Elektros energijos rinkos direktyvoje reikalaujama, kad valstybės narės įdiegtų pasiūlos ir paklausos balanso stebėsenos sistemą ir nustatyti konkursų vykdymo procedūras, susijusias su didesniais energijos pajėgumais, nei buvo numatyta. Valstybės narės yra atsakingos už bendrą savo energijos tiekimo struktūrą ir savą energijos šaltinių pasirinkimą, o Konstitucinės sutarties projektas to nekeičia.

1.8 Nepakankamų investicijų priežastys gali būti tiek rinkos trūkumai (nepakankamas finansavimas „visuomeniniam turtui“ bei ilgalaikiams projektams, neatsižvelgimas į išorinius faktorius, ypatingai aplinkosaugos bei teritorijų srityse, ir t.t.) tiek ir neveiksminga konkurencija, tvirtų reglamentavimo pagrindų trūkumas, draudimu paremtos leidimų procedūros ir/arba visuomenės pasipriešinimas. Priverstinis perdavimo tinklo, kaip nepriklausomo ekonominio vieneto, priskyrimas atsiečiai (unbundling) reiškia neambicingą valdymą, kadangi naujovės ir pridėtinė vertė yra įtrauktos į paslaugas klientams. Tinklas yra atsidūręs tarp reguliavimo institucijų nustatytų perdavimo mokesčių ir klientų operatorių reikalaujamų mokesčių bei investicijų, todėl vystymuisi jokios įtakos neturi.

1.9 Energijos ir jos vartojimo veiksmingumas arba energijos taupymas jau senai pripažįstamas galingu energetikos rinkos elementu. Mažesnis energijos vartojimas taupo pinigus bei tiesiogiai prisideda prie tiekimo saugumo ir dažnai prie šiltnamio reiškinių sukeliančių dujų ribojimo, mažinant gamybos ir investicijų į naują gamybą bei perdavimą poreikį. Šiuo atveju puikiai galėtų būti panaudojamos naujos technologijos, o taip pat reikia imtis jų plėtros skatinimo bei įvedimo į rinką priemonių.

1.10 Komisija atkreipia dėmesį, kad šiame kontekste negalima nepaisyti pasiūlos ir paklausos pusiausvyros klausimo. Esminė padidėjusios įtampos tinkluose priežastis yra paklausos augimas, kurį iš dalies gali neutralizuoti paklausos pusės valdymas. Tačiau taip pat būtinos tam tikros paskatos investuoti į tinklus ir elektros energijos gamybą.

1.11 Pasak Komisijos, elektros energijos paklausos augimu ateityje rūpinsis paklausos pusės valdymas. Tačiau atrodo, jog kai kurios naujos investicijos paprasčiausiai bus reikalingos savo gyvavimą baigiančių elektrinių atnaujinimui. Komisija tikisi, kad jų didžioji dalis igis atnaujinančios energijos šaltinių bei paskirstytos mažo mastelio kombinuotos šilumos ir energijos gamybos formą.

1.11.1 Komitetas griežtai nesutinka su tokiu ateities kryptį ir elektros energijos sektoriaus poreikių aprašymu. Pranešime dėl investicijų į infrastruktūrą turi būti pateikta daug aiškesnė ir tikroviškesnė informacija apie ateities kryptis ir galimybes. O ypač tada, kada yra prieinama daug geriau skaičiais išreiškiamą informaciją bei veiksmų planai, įskaitant pačios Komisijos pateiktą medžiagą. Aiškios ir tikroviškos minimalios informacijos vengimas, net jei daugelis tokios informacijos nemėgsta, niekam neduoda jokios naudos.

1.11.2 Net labai apytikriai paskaičiavimai leistų suprasti apie problemos dydį ir galimus pasirinkimus jai spręsti: per metus Europos Sąjungoje elektros energijos paklausa šiuo metu išauga 1-2 %. ES uždavinys padidinti elektros gamybą iš atsinaujinančių energijos šaltinių reiškia mažesnę nei 1 % padidėjimą per metus. Siūlomo energijos veiksmingumo uždavinio įvykdymas sumažintų metinį augimą 1 %. Tokiu būdu atsinaujinantys energijos šaltiniai ir veiksmingumas galėtų kompensuoti paklausos augimą, o be to, galbūt pakeistų esančius pajėgumus daug mažiau nei 1 % per metus. Elektrinės veikia 30 – 50 metų, kas teoriškai reiškia, kad per metus vidutiniškai turi būti pakeičiama 43 %. Tarptautinė energetikos agentūra (TEA) pažymi, kad per ateinančius 20 metų Europos Sąjungoje reikės virš 200 tūkstančių megavatų generuojančių naujų elektrinių.

2. Komisijos pasiūlymas

2.1 Pasiūlytos direktyvos siekinys yra skatinti investicijas į Europos energetikos sektorių, siekiant stiprinti konkurenciją ir užkirsti kelią elektros energijos tiekimo nutraukimo pasikartojimui. Tai pabrėžia aiškių ES teisiųjų pagrindų poreikį, siekiant kad deramai funkcionuotų konkurencinga elektros energijos vidaus rinka, garantuojant elektros energijos tiekimo saugumą bei užtikrinant atitinkamą valstybių narių tarpusavio ryšio lygmenį, taikant bendrą, skaidrią ir nešališką politiką.

2.2 Direktyvos projekte reikalaujama, kad valstybės narės:

— vykdytų aiškiai apibrėžtą pasiūlos ir paklausos balanso politiką, kuri leistų nustatyti rezervinių pajėgumų planinius rodiklius ir alternatyvas, tokias kaip paklausos pusės priemonės; ir

— nustatytų atitikimo standartus, susijusius su perdavimo saugumu ir skirstomaisiais tinklais.

2.3 Perdavimo sistemų operatoriai nacionalinėms reglamentuojančioms institucijoms turi pateikti (daugiametę) metinę investicijų strategiją. Reglamentuojanti institucija į sąrašą gali įtraukti svarbius tarpšieninius projektus.

2.4 Nacionalinės reglamentuojančios institucijos Komisijai turi pateikti šių investicijų programų santrauką, siekiant konsultuotis su Europos elektros energiją ir dujas reglamentuojančiomis institucijomis, atsižvelgiant į transeuropinių energetikos tinklų Europos interesų pagrindinius prioritetus.

2.5 Nacionalinės reglamentuojančios institucijos įgyja įsikišimo teisę, siekiant užbaigti projektus ir, kai būtina, paraginti pasiūlymų pateikimą tam tikriems projektams, tuo atveju, jei perdavimo sistemos operatorius negali arba nenori užbaigti konkrečių projektų.

3. Bendros pastabos

3.1 Elektros energijos rinkos direktyva ir reglamentas dėl tarpsieninės prekybos formuoja liberalizuotos elektros energijos vidaus rinkos pagrindus. Jų įgyvendinimas prasideda 2004 m. liepos 1 d. Siekiant investuotojams ir kitiems rinkos dalyviams suteikti reglamentavimo stabilumo, kuris yra lemiamas palankiam investicijų klimatui, bet kokie šių pagrindų pokyčiai turi būti atliekami labai atsargiai.

3.2 Komisija maždaug aiškiai remiasi su tiekimo saugumu susijusių klausimų ir direktyvos projekto pateikimo esminėmis priežastimis. Tačiau pasiūlyta direktyva tiesiogiai nenurodo šių priežasčių.

3.3 Pirma priežastis yra dėl energetikos politikos orientacijos atsiradęs energijos gamybos pajėgumų stoka kai kuriose Sąjungos dalyse/valstybėse narėse. Komisija apibūdina šią problemą *vis-à-vis* rezervinių pajėgumų, bet yra ir bazinių elektrinių pajėgumų problema.

3.4 Antra priežastis yra konkurencijos stoka dėl kai kurių valstybių narių politinio nenoro įtakoti įsitvirtinusias monopolijas, oligopolijas arba dominuojančias rinkos pozicijas. Komisija pažymi tai ir remiasi labiausiai su tuo susijusiais jos pajėgumų apribojimais. Pasirinktas variantas yra kitų valstybių narių operatorių konkurencijos didinimas, mėginant užtikrinti pakankamus tarpusavio sujungimo pajėgumus.

3.5 Trečia priežastis yra kai kurių perdavimo sistemų operatorių nenoras arba nesugebėjimas įgyvendinti esamas tarpseinių mainų gaires, net jei perdavimo sistemų operatorių organizacijos savanoriškai sutiko laikytis šių gairių. Klausimas yra,

ar šios vienintelės priežasties nepakanka, kad būtų suskaldyta energetikos ir tinklų veikla?

3.6 Rimčiausia kliūtis investicijoms į perdavimo tinklus yra politinis ir visuomenės priešinimasis tokiems perdavimų projektams. Kai kuriose valstybėse narėse nepageidaujamos jokios gamybos formos. Žmonių teisė išsakyti nuomonę apie jiems įtakos turinčius projektus yra svarbi pagrindinė teisė. Tačiau planavimo ir sprendimų priėmimo procesai tampa labai sudėtingi ir užsitęsia, todėl net patys skubiausi ir būtiniausi projektai atsiduria pavojuje.

3.7 Ypač aktualus direktyvoje pabrėžiamas klausimas, kurį spręsti reikia ES lygmenyje, yra vienaip ar kitaip užtikrinti, kad rinkos santykiais pagrįstu būdu būtų vykdomos pakankamos investicijos į jungiamuosius tarpusavio ryšius.

3.8 Direktyvos projektas reglamentuojančiai institucijai suteikia įsikišimo teisę keisti PSO investicijų planą ir reikalauti vykdyti tam tikras investicijas, o galiausiai nustato konkursų vykdymo procedūras. Dabartinis pasiūlymas aprėpia daugiau nei Elektros energijos rinkos direktyva, numatanti pasiūlos ir paklausos balanso stebėsenos galimybę ir, kai reikia, konkursų didesniems pajėgumams vykdymo procedūras. Siekiant išvengti per daug dažnų reguliavimo pakeitimų, o taip pat per didelio reglamentavimo, teisės normos neturėtų būti keičiamos tol, kol nebus įgyta pakankamos dabartinių nuostatų funkcionavimo patirties.

3.9 Direktyvos projekto turinio dalis, kaip 3 straipsnio bendros nuostatos, yra bet kokios teisingos nacionalinės energetikos politikos reikiamos savybės, kurios plačiai įgyvendinamos. Jų pateikimas direktyvos nuostatų forma gali lemti atsakomybės sričių painingą.

3.10 Vienas Komisijos dėmesio nusipelnęs klausimas yra paklausos valdymas. Energijos vartotojų, ypač vidutinio dydžio energijos vartotojų, galimybių reaguoti į elektros energijos didmeninių kainų svyravimus didinimas gali padėti sumažinti energijos piko paklausą.

4. Konkrečios pastabos

4.1 4 straipsnis: EESRK sutinka su šiomis nuostatomis, jeigu pirma pastraipa reiškia, kad visi PSO turi pasirašyti EPSO gaires.

4.2 5 straipsnis: EESRK mano, kad straipsnio požiūris kelia šiek tiek maišaties dėl ES ir valstybių narių atsakomybės sričių. Iš esmės, atmetus kontekstą, EESRK sutinka su dauguma straipsnyje paminėtų priemonių, kaip su tvirtos energetikos politikos dalimi.

4.3 Lieka neaišku, ką reiškia „rezerviniai pajėgumai“ 5.1 straipsnio antroje dalyje. Straipsnyje turi būti nagrinėjami tik sistemos patikimumui reikalingi trumpalaikiai rezervai.

4.4 6 straipsnis: Sunku išžvelgti tinklo investicijų sujungimą su paklausos pusės valdymu prasmę, ypač kaip tai yra susieta 6 straipsnio 1 dalyje. 6 straipsnio 2 dalyje į šiuos reikalavimus turėtų būti atsižvelgta pirmiausiai, jeigu įmanoma, nustatant tinklo prieigų įkainių metodiką. Pagal 6 straipsnio 2 dalį, reikia veiksmų, susijusių su jungiamaisiais tarpusavio ryšiais, kaip paminėta 3.7 straipsnyje.

4.5 7 straipsnis: EESRK nepitaria šiame straipsnyje pasiūlytomis priemonėmis dėl 3.8 punkte išvardintų priežasčių.

2004 m. spalio 28 d., Briuselis

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto

pirmininkė

Anne-Marie SIGMUND

PRIEDAS

prie Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonės

Šis skyriaus nuomonės tekstas buvo atmetas dėl Asamblėjos priimtų pakeitimų, tačiau dėl jo palikimo „už“ balsavo nemažiau nei ketvirtadalis balsavusių Komiteto narių:

1.8 punkto paskutinis sakinys:

1.8 Nepakankamų investicijų priežastys gali būti tiek rinkos trūkumai (nepakankamas finansavimas „visuomeniniam turtui“ bei ilgalaikiams projektams, neatsižvelgimas į išorinius faktorius, ypatingai aplinkosaugos bei teritorijų srityse, ir t.t.) tiek ir neveiksminga konkurencija, tvirtų reglamentavimo pagrindų trūkumas, draudimu paremtos leidimų procedūros ir/arba visuomenės pasipriešinimas. Priverstinis perdavimo tinklo, kaip nepriklausomo ekonominio vieneto, priskyrimas atsiečiai (unbundling) reiškia neambicingą valdymą, kadangi naujovės ir pridėtinė vertė yra įtrauktos į paslaugas klientams. Tinklas yra atsidūręs tarp reguliavimo institucijų nustatytų perdavimo mokesčių ir klientų operatorių reikalaujamų mokesčių bei investicijų, todėl vystymuisi jokios įtakos neturi.

Balsavimo rezultatai:

78 Komiteto nariai balsavo „už“ šio sakinio išbraukimą,

67 Komiteto narių balsavo „prieš“, o

9 Komiteto nariai susilaikė.
